

KATILIM ÖNCESİ AB KIRSAL KALKINMA FONLARI IPARD KIRSAL TURİZM DESTEKLERİNİN İNCELEMESİ

Burhanettin ZENGİN*

Elmas Ceren SAVGIN**

Özet

Türkiye’de kırsal alanlarda en önemli istihdam kaynağı tarımsal faaliyetler olmakla birlikte diğer istihdam kaynakları olarak sıralayabileceğimiz yöresel ürünlerin üretilmesi dışında turizm faaliyetleri ile de kırsalda yaşayanlar ek gelir sağlayabilmektedirler. AB ve ülkemizde uygulanan kırsal kalkınma programları ile kırsal alanların gelişmesi de hızlanmaktadır. Bu bağlamda kırsal kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelik desteklerden biri de IPARD’dır. IPARD kapsamında tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi yanında kırsal turizm başlığına da yer verilmektedir. Desteklerden faydalanırken mikro ölçekli küçük aile işletmelerinin de faydalanıcı olması ile kırsalda yaşayan insanlara ek gelir imkânı sağlanabilmektedir.

Bu çalışma ile Edremit Körfezinde bulunan ve Avrupa Birliği’ne “Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı IPARD kapsamında; “Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme” tedbiri kapsamında yapılan yatırımlar incelenmiş sorunlar ve aksayan yönler ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda yatırımcıların tesadüfi olarak desteklerden haberdar oldukları, özellikle makine ekipman alımında sorunlar yaşandığını, almaya hak kazanılan destek tutarının sözleşme sonrası uygun olmayan harcama olarak tespit edilen kalemler sebebiyle kesintiye uğradığı gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Alan, Kalkınma, İPARD, TKDK

Pre-Accession EU Rural Development Funds IPARD Examination of Rural Tourism Support

Abstract

In Turkey, the most important employment source in rural areas is rural activities and in the meantime, people who live in the rural areas are able to provide fringe benefit through tourism activities apart from the production of local products which can be sorted as other employment sources. Developments of the rural areas have been accelerated through the application of EU and Rural Development Programs in our country. In this context, IPARD is one of the promotions intended for the realization of rural development. Within the scope of IPARD, the title of Rural Tourism exists along with the promotion of rural activities. While getting the promotions, with the micro-scale family businesses’ being beneficiaries, fringe benefit opportunities for rural residents can be provided.

With this study, the investments in Gulf of Edremit and within the scope of Pre-Accession to European Union Rural Development Program IPARD have been examined and the problems and the hindering factors have been tried to put forward. Regarding the research results, problems such as these have been determined: the investors become aware of the promotions incidentally, they come across with problems particularly about buying the machines and the equipment, and the entitled promotion amount is interfered due to the items retained as inappropriate expense after the contract.

Keywords: Rural Area, Development, IPARD, TKDK (Agriculture and Rural Development Support Institution)

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, bzengin@sakarya.edu.tr

** Öğr. Gör. Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye MYO, Turizm ve Otelcilik Programı, cerenuluer@gmail.com

Giriş

Kırsal turizmde tarımsal alanda yapılan birçok faaliyet ile kültürel, doğal ve diğer bazı çekiciliklerin kırsal alanlara ekonomik getiri sağlama olanağı yaratmasıyla büyük önem kazanmıştır ve bu sayede kırsal turizme olan talep de artış göstermiştir. Bozulmamış doğal çevrede, doğa harikalarının bulunduğu ilginç kırsal yöreleri gezmeyi, görmeyi arzu eden turistler otantik atmosferdeki etkinlikleri tercih ederler. Konaklama hizmetleri için köylünün günlük yaşamını sürdürdüğü evler, buralardaki pansiyonlar, kampingler veya kırsal tatil köyleri ilgi görür. Kültür gezileri, yakın çevrede doğa yürüyüşleri, yerel el sanatlarının tanıtımı, hayvancılık, tarım gibi etkinlikler turistik çekiciliği artırır (Zeyrek, 2008: 457). Dünyada geniş uygulama alanı bulan kırsal turizm; kırdan kente göçün önlenmesi, kırsal işsizliğin çözümlenmesi ve sürdürülebilirlik açısından çevresel değerlerin koruma altına alınmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zaman da kırsal alanlarda ekonomik getiri sağlamaktadır.

Ülkemizde kırsal alanda yaşayan insan yoğunluğunun fazla olması dolayısıyla tarım sektörü büyük öneme sahiptir. Kırsal alanda yaşayan insanların %66,4'ü tarımla uğraşmaktadır. Tarım alanında yapılan yatırımların azalması ve miras yoluyla toprakların parçalanması kırsal alanlarda altyapı, eğitim, sağlık, üst yapı gibi sorunların oluşmasına neden olmuş ve yoksulluk yaygın sorun hale gelmiştir (Soykan, 2006: 75). Kırsal alanlarda kırsal turizmin gelişimi ile ekonomik ve ekolojik anlamda sürdürülebilirliğin sağlanarak, doğal kaynakların akılcı kullanımını sayesinde ekolojik kaynaklar zarar görmeden ve ya en ve ya az zararla değerlendirilebilecektir. Ayrıca turizmin çevreyle uyumlu bir şekilde gelişmesi ve kaynakların uzun dönemli kullanılması mümkün olacaktır.

Kırsal alanların kalkınmasının öneminden yola çıkarak hazırlanan bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü oluşturan kuramsal çerçevede kırsal kalkınma ve kırsal turizm kavramları incelenmiştir ve Avrupa Birliği aday ülkelere kırsal kalkınma kapsamında ödenen mali yardımlar hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye'nin yararlandığı fonlar kapsamında İPARD I-II incelenmiş ve destek konuları irdelenmiştir. Son olarak Edremit Körfezinde Balıkesir TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu)' ya başvurarak AB kırsal kalkınma kapsamında kırsal turizm desteklerinden faydalanmış işletmeler ile mülakatlar yapılarak sorunların tespiti amaçlanmıştır.

Literatür Araştırması

Kırsal Alan, Kırsal Kalkınma ve Kırsal Turizm Kavramları

Kırsal alanlar, sadece fiziksel mekâna dayalı alanlar olmayıp, ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı faaliyetlerinin yer aldığı karmaşık yapılardır. Yine kırsal alanların sadece içinde yaşayan nüfusa iş ve yaşama ortamı sağlayan alanlar olarak tanımlanması doğru olmayıp, bu yerler ekolojik dengenin sağlandığı çok işlevli alanlardır. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıkları çerçevesinde hazırlanan Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda kırsal alan, kentsel alanlar dışında kalan mekânlar olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000: 2). Kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik faaliyetler önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır; ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişim süreci, kentsel alanlara göre daha yavaş işlemektedir.

AB'de kırsal kalkınma politikaları; stratejik bir yaklaşımla hazırlanan çok yıllık programlar çerçevesinde, ortaklık ve merkezîyetçilikten uzak yönetim ilkeleri doğrultusunda

hayata geçirilmekte, izleme ve değerlendirme faaliyetleri sonuçlarına göre gerekli tedbirler alınmaktadır (Altundağ, 2008:1).

Kuşkusuz, “kırsal alan“ ile “tarımsal alan” ve “ kırsal kalkınma” ile “tarımsal kalkınma” kavramlarını özdeş ya da aynı anlamda saymamak gerekir. Yalın bir anlatımla, “kentsel yerleşmeler dışında kalan yerler” diye nitelendirilebilecek “kırsal alan” kavramı, aslında tanımlayıcı öğeleri bulunan bir mekândır. Kırsal alan kalkınması, hem bir eğitim hem de bir örgütlenme işidir. Kırsal alan kalkınması ile ilgili yapılacak planlar toplum gereksinimlerini göz önünde tutmalı ve zorla kabul ettirmemelidir (DPT,2000:2).

AB de kırsal kalkınma konusunda en önemli adım Gündem 2000 de atılmıştır. 2003 Reformu ile devam eden süreçte kırsal kalkınmaya verilen ağırlığın katsayısı artmaya devam etmiştir. Ayrıca Avrupa Komisyonu aday ülkeler için hazırladığı Düzenli İlerleme Raporlarında, aday ülkelerin kırsal kalkınma konusuna özellikle önem vermesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Saracoğlu ve diğerleri 2006: 32). AB'nin 2007-2013 dönemi kırsal kalkınma yaklaşımında rekabetçi bir tarımsal yapının oluşturulması, çevrenin korunması, kırsal alanda yaşam standardının yükseltilmesi ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ile daha geniş bir kırsal kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır (Dırdar,2008:3). Tarım turizminde istihdamın artırması ek gelir oluşturması beklenmektedir. Aynı zamanda kırsal turizm kırsal topluluklarda sürdürülebilir istikrar oluşturmasına ve iyi yönetilen bir kültürel manzara ya da katkıda bulunmaktadır (Slavič ve Schmitz, 2013:376).

Bu kapsamda, 2007-2013 döneminde üye ülkelere tarım ve kırsal kalkınma alanındaki projelerine fon aktaracak olan ‘Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonu’na (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD) ilişkin Konsey Tüzüğünde 4 öncelik eksenini belirlenmiştir. Bu öncelikli eksenler; yeniden yapılanma, arazi yönetiminin desteklenmesi ile çevre ve arazilerin geliştirilmesi, kırsal da yaşam kalitesinin artırılmasıdır (www.abbakanlığı, 11.09.2015).

Dünya Turizm Örgütü'nün yaptığı çeşitli çalışmalar sonucunda turizmde çeşitlilik talebinin olumlu yönde artacağı ifade edilmektedir. Bu talebe bağlı olarak yeni turistik bölgelerin turizme açılması ile şimdiye kadar alışlagelmiş yerlerden sıkılan ve bu bölgelere çok gitmiş olmaktan bunalan insanların turizme yeniden değişik hedeflerle katılması mümkün görünmektedir (Usta, 2002: 24). Kırsal kalkınmada kırsal turizm önemli bir araçtır. Kırsal kalkınma, temelinde, kır-kent arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların optimum bir dengeye kavuşturulmasını, kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı, bir başka deyişle, göç ve istihdam sorunlarını yerinde çözmeyi amaçlayan politik bir tercihtir (Öztaş, 2012:2).

Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür. Bu sayede çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası girişimlerle içeriği zenginleştirilen kırsal turizm, dünyanın pek çok ülkesinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir (Soykan, 1999). Bir diğer tanımla ifade edersek kırsal turizm aşırı stresli olan şehir yaşamından sıkılan, doğaya ve köy yaşamına özlem duyan insanların, köyde doğa ile daha yakın ilişki içinde olarak tüm dertlerini sıkıntılarından kurtulmaları için tercih ettikleri tatil yöreleridir (Toksarı ve Can: 2008; 230). Aynı zamanda Kırsal turizm, daha çok çiftliklere ve doğaya yönelik olarak yapılan, turistlerin çiftlik gezme, balık tutma, ata binme, uzun yürüyüş vb. etkinliklere katıldıkları turizm türüdür şeklinde de ifade edebiliriz (Yarcan,1998; 5).

Kırsal turizm ile yakın ilişkili olan tarım turizmi, çiftlik turizmi gibi kavramları tanımsal olarak aynı anlamda kullanan çalışmalar olmakla beraber Schmitz (2012) turist bakış açısından tarımsal bakış açısına geçerken tarım turizmi ve çiftlikteki turizmin tanımları arasındaki farklılıkları birbirine zıtlığını vurgulamıştır. Çiftlik turizmi toplumsal amaçlara da sahiptir kırsal kesimdeki ailelerin misafirperverlik gelenekleri vardır ve geliri hesaba katmazlar. Farklı çiftlik turizmi işletmecileri (tam zamanlı, yarı zamanlı çiftçiler, emekli çiftçiler, daimi çiftçiler) bu nedenle hükümet programlarına ve teşviklerine farklı şekilde tepki verebilirler (Demio, 1983: 155).

Kırsal turizmin amacı, AB tarafından yapılan çalışmalarda, tarımsal ya da yerel değerler ile iç içe bulunarak güzel zaman geçirmek isteyen turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama yeme-içme ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetlerin bütünüdür şeklinde tanımlanmaktadır (Avcıkurt ve Köroğlu, 2008: 63).

Kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi yerel toplum planlamaya dâhil edilerek yerel ekonominin desteklenmesini sağlaması açısından da önem arz etmektedir. Aynı zamanda kırsal alanlarda yaşayan ve geçimini tarım ile sağlayan ailelere ek gelir sağlamaktadır. Yerel çiftçilerin gelirlerini artırır ve faaliyetlerinin çeşitlenerek canlanması için fırsatları oluşturur (Lobo ve diğerleri, 1999).

Görölmeye ve içinde vakit geçirmeye değer olan her doğa koşulu kırsal turizm için bir turizm potansiyelidir. Doğal güzellikler ve el değmemiş ortamlar git gide kirlenen ve doğallıktan uzaklaşan dünyamızda gün geçtikçe daha fazla değer kazanmaktadır ve turistler tatillerini geçirmek için böyle noktaları daha fazla tercih etmektedirler. Manzara, güzel iklim koşulları yada ağaçlar, genelde en büyük potansiyel olarak görülse de, görölmeye değer veya nadir bulunan ekolojik ortamlarda birer potansiyeldir. Bunun yanısıra insanlar merak ettikleri bitki veya hayvan türlerini görmek için de seyahat etmektedirler (Gülhan, 2007: 40).

Kırsal turizmin gelişmesini sağlayan nedenler uzun dönemlere yayılmıştır. Bunlar seyahat pazarındaki ulaşım-iletişim gelişmeleri ve yönetimlerin kırsal değişmeye yardımcı olma çabaları gibi uzun dönemli değişikliklerle ilgilidir (Toksarı ve Can, 2008: 230). İnsanların eğitim ve kültür düzeylerindeki artış, kültürel değerlere olan ilginin artmasıyla koruma bilincinin uyanması, doğal gıdalara olan ilginin artması ile kırsal turizme olan ilginin artması da doğru orantılıdır. Ekolojinin son on yıl boyunca siyasi sorumlular için önemli bir konu haline gelmesi, sessizlik ve sükûnetin çok sayıda turistin istek ve talebi haline gelmesi ayrıca yaşlı nüfusun sağlıklı ve aktif bir yaşamı tercih etmesi gibi kırsal turizmin gelişmesinde rol oynayan birçok faktör bulunmaktadır (Avcıkurt ve Köroğlu, 2008; 68).

Aynı zamanda Kırsal turizmin gelişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılmasının kolay ve hızlı olabileceği düşünülmektedir (Akça ve diğerleri, 2002: 13). Kalkınmada kadın yaklaşımının özünde, kadının gerçekte ne istediğinin ve toplum içerisinde ne yaptığının araştırılması ve kadınların katılımını güçlendirecek olanaklar ve kaynakların sağlanması bulunmaktadır. Kadının aile ve toplumsal yaşamın her alanında erkeklerle eşit hatta çoğu zaman onlardan daha fazla yük ve sorumluluk taşıdığı bilinmektedir. Ancak kalkınmanın nimetlerinden erkeklerle eşit oranda yararlanamayan kadınlar, dünya yoksulları arasındaki en yoksul dilimde çoğunluğu oluşturmaktadır (Öztaş, 2012: 2).

Günümüzde Avrupa da kırsal bölgeler açısından turizmin potansiyel bir gelir kaynağı olduğunun farkına varılmış ve turizmi çeşitli programlarla desteklemesi sağlanmıştır. Kırsal turizmin büyüme oranı günümüzde Avrupa ve Kuzey Amerika %6 olarak gerçekleşmiş, İngiltere’de kırsal turizmden elde edilen kazanç miktarı yıllık 14 milyar doları bulmuş ve 380.000 kişiye iş olanağı yaratmıştır. Amerika ve Kanada’da 2002-2004 yılları arasında kırsal iş gücü oranı %3 oranda kalmış ve kırsal alanlara 90 milyon yetişkin insanın ziyaret ettiği rapor edilmiştir. İsrail’in kuzey bölgesinde %10 oranında ev kırsal turizm amaçlı olarak çalıştırılmıştır (Soykan, 2006: 73). İngiltere’de yapılan bir araştırmada çiftçilerin çoğunluğunun gelirlerini arttırmak için turizm sektörüne katıldıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Fleischer ve Pizam,1997: 367).

Kırsal turizme dünyada olduğu gibi ülkemizde de her geçen gün ilgi artmakta ve yeni yatırımcılar bu alanda faaliyet göstermeye başlamaktadır. Günümüzde kırsal alanlarda yapılan faaliyetler sadece tarım faaliyetleri olmaktan çıkarak çeşitlenmiştir. Turizm faaliyetleri yerel halka ekonomik katkı sağlaması, yöresel değerlerin ve kültürel özelliklerin tanıtılması ve korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda Kalkınma ajansları tarafından da destek kapsamına alınan kırsal turizm faaliyetleri Katılım Öncesi AB Fonları tarafından desteklenmektedir.

Aday Ülkelere Yönelik Mali Yardımlarda Genel Çerçeve

AB aday ülkelerde kırsal kalkınmayı desteklemek için 2000-2006 arasında SAPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı) programını uygulamışken, 2007-2013 döneminde IPARD (Katılım Öncesi Aracı-Kırsal Kalkınma Bileşeni Programı) programını uygulanmıştır (Işık ve Baysal,2011:165). 2014-2020 yılları arasında İPARD II proje çağruları uygulanmaya başlamıştır.

AB Üyesi Ülkelerde Desteklenecek Kırsal Kalkınma Tedbirleri 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğüne (Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonu-EAFRD) göre kırsal kalkınma destekleri başlıklar altında toplanmıştır (DPT 2006:126). Bunlardan ilki “*Yeniden yapılanma, gelişme ve yeniliğin desteklenmesi yoluyla tarım ve ormancılıkta rekabet gücünün iyileştirilmesidir.*” Bu eksenle insan kaynakları, mesleki eğitim ve bilgi faaliyetleri, genç çiftçilikler, çiftçiler ve tarım işçileri için erken emeklilik düzenlemeleri, danışmanlık hizmetleri gibi konular bulunmaktadır. Diğer bir eksen olan “*Fiziksel kapasitenin gelişimi ve yeniden yapılandırılması*” kapsamında işletmelerin modernizasyonu, ormanların ekonomik değerinin yükseltilmesi, tarım ve orman ürünlerine katma değer eklenmesi, tarım ve gıda sektörlerinin gelişimine yönelik altyapının iyileştirilmesi, tarım, orman ve gıda sektörlerinde yeni ürün, işleme ve teknolojinin gelişimi için işbirliği gibi konular ele alınmaktadır. Bir diğer başlık da “*Tarımsal üretimin ve ürünlerin kalitesinin iyileştirilmesi*”. AB mevzuatı ışığında talep edilen standartlara uyum için çiftçilere yardım, gıda kalite şemalarına katılan çiftçilerin desteklenmesi, gıda kalite şeması kapsamındaki ürünlere yönelik danışmanlık ve promosyon faaliyetleri için üretici gruplarının desteklenmesi gibi konulara yer verilmektedir.

AB, aday ve potansiyel aday ülkelerin Birliğe katılımına yönelik hazırlıklarına destek sağlamak amacıyla, Katılım Öncesi Yardım Aracı’nı (IPA) oluşturmuştur. Türkiye, aday ülke olarak, bütün IPA bileşenlerinden yararlanabilmektedir (Dırdar, 2008:6). AB kırsal kalkınma politikası gereğince üye ülkelerin yanı sıra aday olan ülkeler için de kırsal kalkınmaya önem

verilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de AB politikaları ile uyum amaçlı yürütülen kırsal kalkınma uygulamaları arasında kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi kapsamında kırsal turizm faaliyetleri ve çiftlik turizmi de desteklenmektedir.

Türkiye’nin AB ile üyelik ilişkileri açısından kırsal kalkınma konusu; Katılım Ortaklığı Belgeleri, İlgili AB mevzuatının uyumlaştırılması amacıyla hazırlanan “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program” çalışmaları, AB tarafından 2004-2006 döneminde sağlanan ekonomik ve sosyal uyuma yönelik katılım öncesi fonların kullanımına temel teşkil etmek üzere hazırlanan “Onuncu Ulusal Kalkınma Planı-OUKP (2004 2006)” ve “2004 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı” çerçevesinde ele alınmaktadır (DPT, 2006: 118).

Türkiye’nin AB ile üyelik ilişkileri açısından kırsal kalkınma konusu Kırsal kalkınma politikası kapsamında yararlanabileceği fonlardan en önemlisi İPARD’dır. Günümüzde Türkiye, İPA Uygulama Tüzüğünde tanımlanmış olan İPARD desteklerinden azami ölçüde yararlanmaktadır. İPARD kapsamında destek sağlanan eksenler aşağıda yer almaktadır (Tarım Köy İşleri Bakanlığı, 2011: 32);

- Pazar etkinliğinin iyileştirilmesi ve Topluluk standartlarının uygulanması
- Tarım çevre tedbirleri ve yerel kırsal kalkınma stratejilerinin uygulanması için hazırlık faaliyetleri
- Kırsal ekonominin geliştirilmesi

İPARD, 2007-2013 dönemini kapsayan AB Kırsal Kalkınma Politikası çerçevesinde, OTP ile ilgili müktesebatın uygulanmasına ve aday ülkelerde tarım sektörünün ve kırsal alanların sürdürülebilir biçimde AB normlarına adaptasyonunun önündeki sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bir programdır. Desteklenecek faaliyetlerde öncelik; pazar verimliliği, kalite ve sağlık standartlarının iyileştirilmesi ve kırsal alanlarda yeni istihdam oluşturulmasıdır. Türkiye de aday ülke olarak bu programdan yararlanmıştır (Işık ve Baysal, 2011: 167). Programın sonlamamasının ardından 2014-2020 yıllarını kapsayan İPARD II programı için başvuru çağrıları yapılmış ve İPARD II desteklemeleri başlatılmıştır. İPARD desteğinin 2014-2020 dönemini içeren çok yıllık “Kırsal Kalkınma Programı” çerçevesinde uygulanması gerekmektedir. Bu süreçte Avrupa Birliği Komisyonu ve Türkiye tarafından birlikte finanse edilecek destek programları uygulanacaktır (TKDK,2015:2).

İPARD, Avrupa Birliği tarafından aday ve potansiyel aday ülkelere destek olmak amacıyla oluşturulan, Katılım Öncesi Yardım Aracı’nın Kırsal Kalkınma bileşenidir (TKDK,2015b:2) Program kapsamında kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınma sağlamak, tarım sektöründe modernizasyon sağlamak, yerel kırsal kalkınma stratejileri için hazırlık faaliyetlerinin yapılması gibi başlıklar bulunmaktadır.

Genel anlamda İPARD bileşeni dört alt tedbirden oluşmaktadır bunlar; çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, yerel ürünlerin ve mikro ölçekli işletmelerin geliştirilmesi, kültür balıkçılığının geliştirilmesidir, tıbbi, aromatik ve süs bitkisi yetiştiriciliği ve çiftlik bazında küçük ölçekli işleme ve paketleme tesisleri gibi destekleyici altyapıların oluşturulması, arıcılık ve bal üretiminin desteklenmesi gibi faaliyetlerin yanı sıra kırsal turizm faaliyetleri de program kapsamında desteklenmektedir. Kırsal kalkınmayı sağlamak amacıyla tarımsal bileşenlerin yanında turizm faaliyetleri de desteklenmektedir.

Tüketim ekonomisinin kırsal alanları erkenden istila etmesi basit bir şekilde geliştirilmiş takas değerlerinin üretim için kullanım değerleri düşmüş nesnelere bağlanması için yeni fırsatlar yaratmıştır. Örneğin çiftlikler kullanılmayan ek binaları tatil konaklamasına, tarlaları paralı kamp alanlarına dönüştürerek ek gelir elde etmeye başlamıştır (Woods, 2011). Bu açıdan İPARD bileşenleri içerisinde yer alan Çiftlik Faaliyetlerini çeşitlendirme ve geliştirme kırsal alanlardaki atıl yapıların modernizasyonu ve yeniden kullanımı ve kırsal ekonomiye katılması için önemli bir fırsattır.

İPARD bileşeni, verilen bu desteklerle kırsal gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesini sağlamaktadır. Bu sayede yaratılacak iş olanakları ve gelir ile kırsal alanda ve çiftlikte yapılacak tarımsal aktivitelerin çeşitlendirilmesi, kırsal turizmde konaklama kapasitesinin ve yatak sayısının artırılması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda hem tarım ve gıda ürünlerinin, hem de geleneksel el sanatları gibi yöreye özgü ürünlerin yerel ölçüde gelişimine destek verilmesi de hedefler arasındadır.

Program Türkiye’de özellikle kırsal alanlarda başlıca istihdam kaynağı tarımsal işletmeler olduğu halde, diğer istihdam kaynaklarını da hedeflemektedir. Örneğin yöresel el sanatları ve gıda ürünleri üreten mikro ölçekli işletmeler ile çiftçiler veya mikro girişimciler tarafından işletilmekte olan kırsal turizm tesisleri de program kapsamında destek alabilmektedir. Kırsal alanda yaşayan insanlara ek gelir kaynağı ve istihdam fırsatları yaratmakta etkili olmayı amaçlayan programın spesifik göstergeleri Tablo 1’ de gösterilmiştir.

İPARD desteklerinden faydalanabilecek kişiler kamu tüzel kişilikleri hariç, ulusal kanunlarca tanınmış gerçek ve tüzel kişilerdir. Faydalanıcıların ulusal vergi sistemine kayıtlı olmaları ve başvuru sunulduğunda 65 yaş üzerinde olmamaları gerekmektedir. Desteklerden 50 kişiden az çalışanı istihdam eden veya yıllık cirosu veya bilançosu 8 milyon TL’yi aşmayan mikro ve küçük ölçekli zanaatkarlar ve işletmeler faydalanabilmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlikleri açısından alt ve üst limitleri, ilgili alt-tehdirderde belirtilen mikro ve küçük ölçekli tarımsal işletmeler faydalanıcı olabilmektedir. Ayrıca ödeme taksitli yapıyorsa son ödemenin yapılmasından sonraki 5 yıl boyunca yatırımını koruyacağını ve önemli bir değişiklik yapmayacağını taahhüt altına alınmaktadır (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2011: 288). Bu konudaki denetimleri TKDK kurum yetkilileri destek alan işletmeleri ziyaret ederek gerçekleştirmektedirler.

Tablo 1. Program Spesifik Göstergeleri

Gösterge Türü	Gösterge	Hedef İPARD Faz I+II
<i>Sonuç</i>	Yatak sayısındaki artış	2.580 Yatak
	Kadın girişimcilerce yapılan yatırım sayısındaki artış	% 25
	Dağlık alanlar/orman köylerinde faaliyette bulunan çiftçilerin oranı	% 25

Kaynak: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İPARD Programı 2007-2013: 288.

Bu sayede AB’ye katılım sürecinde Ortak Tarım Politikası ve ilgili diğer politikalara ilişkin müktesebatın uygulanmasına yönelik Türkiye’nin uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır. Kırsal alanlarda iş faaliyetlerinin geliştirilmesi yoluyla yeni iş olanaklarının yaratılması ve mevcut istihdam olanaklarının korunması, kırdan kente olan göçün önüne geçilmesi ve kırsal alanların ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve kırsal nüfusun

azalmasını önlemeye katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Başarılı uygulamalar sonucunda bölgesel kırsal kalkınma dengesizliklerinin ortadan kaldırılması da sağlanacak kırsal alanlarda yaşam kalitesi arttırılacaktır (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı,2011: 288).

İPARD destekleri ile ilgili bir diğer önemli konuda destek almaya uygun harcamaların belirlenmesidir. Bu kapsamda taşınmaz malların yapımı ve iyileştirilmesi yani inşaat ve modernizasyon destekleri verilmektedir. Malzeme ve yeni makinelerin alımı ya da leasing yolu ile alınması; malın alımı Daha önceki maddelerde belirtilen harcamaların en fazla %12'sine tekabül eden mimarlık, mühendislik ve diğer danışmanlık ücretleri ile fizibilite çalışmalarına yönelik genel masraflar için destek alınabilmektedir.

TKDK'nın 2014 yılında yayınladığı, Katılım Öncesi Yardım Aracı, Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) Başvuru Çağrı Rehberine göre uygun yatırımlar olarak pansiyon veya mikro ölçekli konaklama tesislerinin kurulması ve mobilyaların yenilenmesi, mevcut yapıların odalarının yenilenmesi ya da çiftliklerde ve açık alanlarda kamp, spor ve rekreasyon alanlarının düzenlenmesi, konaklama tesislerinin ve binaların inşası, yeme-içme tesisleri veya çiftlik ürünlerine yönelik tanıtım stantlarının kurulması, at biniciliği, iç sularda özellikle spor ve rekreasyon amaçlı balık avlama, dağ bisikleti gezileri, rafting, doğa yürüyüşleri gibi turistik açık alan aktivitelerinin organizasyonuna yönelik altyapı yatırımları desteklenmesi olarak belirtilmektedir.

Yapılan yatırımda kullanılan malzeme ve ekipmanların iş planında belirtilirken ekipmanların amortisman süresinin bir yıldan fazla olduğu taahhüt edilmelidir. Amortisman süresi bir yıldan az olan makine ekipman alımları kurum tarafından uygun olmayan harcama olarak adlandırılmakta ve desteklenmemektedir. Ayrıca proje yazım aşamasından Danışman Şirketlere ödenen tutarlar da fon kapsamında desteklenmektedir.

Teknik Proje, yapılması planlanan yatırımın uygulanabilirliğinin, tasarlanan sistemin çalışıp çalışmayacağıının, alınacak makine ekipmanın tesisin ölçeği ile uyumlu olup olmadığıının, kapasitelerinin birbiriyle uyumunun ve ayrıca projenin Topluluk ve Yerel Mevzuata uygunluğunun doğru ve ikna edici bir biçimde anlatıldığı dokümandır (TKDK, 2015:1). Bu dokümanda yatırım fikri tamamen ortaya dökülmekte ve tesis ölçeği ile uyumsuz olan makine ekipman alım istekleri kurum tarafından elenerek uygun olmayan harcama kısmına atılmaktadır. Örneğin konaklama tesisi odalarına alınmak istenen televizyon, klima vb. elektronik aletlerin motor güçlerinden ekran boyutlarına kadar oda metrajları ile uyumu kontrol edilmektedir.

Katılım Öncesi AB Kırsal Kalkınma Fonlarından faydalanacak olan faydalanıcıların başvurularının değerlendirilmesinde öncelikle sunulan iş planları değerlendirilmekte sonrasında uygun olan başvurular Tablo 2'de ki kriterler üzerinden elde edilecek puana göre öncelik sırasına konulmaktadır. Sıralamada proje tutarı ne olursa olsun projenin aldığı puan önemli olmakta ve sıralama bu puan esas alınarak yapılmaktadır. Gençler veya kadınlar tarafından sunulan projeler ile dağlık kırsal alanlar için hazırlanan ve ayrıca onaylanmış bir yerel kalkınma stratejisi çerçevesinde sunulan projelere öncelik tanınmaktadır.

Ayrıca kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri ile ilgili yatırımların kesinlikle kırsal alanda olması gerekmektedir. Kriter olarak nüfusu 20.000 altında olan yerleşim yerleri kurum tarafından kırsal alan olarak nitelendirilmektedir. Konaklama tesisleri son ödeme talebine kadar Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine ilişkin Yönetmelik uyarınca

belgele almalı ve oda sayısı 25 odadan fazla olmamalıdır aksi halde TKDK Kurumu proje kabul olsa dahi ödeme gerçekleştirilmemektedir.

Tablo 2. İPARD Başvuruları Değerlendirme Esasları

Kriterler	Puan
Başvuru sahibinin (gerçek kişi olması halinde kendisi, tüzel kişilerde, tüzel kişiyi temsil ve ilzama yetkili kişi) başvuru sunulduğunda 40 yaş altında olması	15
Başvuru sahibinin Bölüm 3 Kısım 3.2.4. 'te tanımlanan dağlık alanlarda veya orman köyünde faaliyet gösteren çiftçi olması	35
Yatırımın aynı yerel bölgede bulunan diğer projelerle sinerji oluşturması ve/veya kabul edilmiş bir yerel kalkınma stratejisini temel alması ve bu strateji çerçevesinde önerilmesi	30
Yatırımın bir kadın girişimci tarafından uygulanması veya proje sahibinin kadın olması	20
TOPLAM	100

Kaynak: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İPARD Programı 2011: 288

İPARD programı kapsamında makine ekipman alımları, yapı işleri, hizmet alımları ve görünürlük harcamaları karşılanmaktadır. Yatırım bütçesinde yer alan makine ekipman alımı ve yapım işleri toplam tutarının %12 sini geçmeyecek şekilde mimarlık, mühendislik ve danışmanlık ücretleri destekler kapsamında uygun harcama kalemi içerisinde.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın genel amacı Türkiye de uygulanan AB katılım öncesi mali desteklerin den İPARD desteklerinin incelenmesi aksayan yönlerin ortaya çıkartılması ve ilerleyen dönemlerde bu desteklerden daha fazla girişimcinin faydalanmasının sağlanmasıdır. Yapılan yazın incelemesinde İPARD II ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır ancak sağladığı destek tutarı olarak oldukça önemli olan bu fondan yararlanma oranının turizm başlığı olarak incelediğinde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Fon kapsamında desteklenen projelerde yapılan hatalar sebebiyle destek oranları düşmekte ve ayrılan bütçe geri iade olmaktadır.

Bu çalışmada İPARD II kapsamında verilen desteklerin açıklaması yapılarak uygulamadan faydalanan girişimciler ile mülakatlar yapılmıştır. Buna ek olarak konu ile ilgili kapsamlı literatür incelemesi yapılmıştır ve konu ile ilgili ikincil veri taraması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırma verilerinin elde edildiği kaynakların seçimi araştırma sonuçlarının temsil yeteneği ve benzer gruplar ya da ortamlar için anlamlılığı bakımından önemlidir. Üzerinde çalışılan bir dizi sınırlı sayıdaki değişken arasında bulunan ilişkiler belirli güvenlik alanlarıyla değişkenlerin dahil olduğu evrene genellenir (Yıldırım ve Şimşek,2008:101). Evren araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği arttıkça değer kazanır. Biri “genel evren” diğeri “çalışma evreni” olarak iki tür evren vardır. Örneklemin temel kuralı yansızlıktır. Yansızlık, belli bir örneklem büyüklüğüne ulaşmada evrendeki her bireyin, nesnenin veya parçanın örnekleme girebilme olasılığının belli bağımsız ve birbirine eşit olmasıdır. Örnekleme seçiminde araştırmacının

kişisel yanlılığı, gönüllülerin ya da en kolay bulunabilecek ünitelerin alınması gibi öznel etkenlerin etkisindedir (Karasar, 2005: 111).

Araştırma da kırsal turizm kapsamında TKDK'dan destek alan Edremit'te 18 odalı bir butik otel, Altınoluk'ta 25odalı, Çanakkale Bayramiç'te 25 bungalovdan oluşan termal tesis ve Balıkesir Havran'da bir kır bahçesi araştırma kısıtları da göz önünde bulundurularak örneklem olarak seçilmiştir. İşletmeler ile yerinde yüz yüze görüşülmüş ve gözlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Kısıtları

Çalışmada sosyal bilimler de oldukça yaygın olan nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Her çalışmada olduğu gibi bu araştırmada da bir takım kısıtlar bulunmaktadır. Kırsal turizm desteklerinin İPARD bileşenine yeni eklenmiş olması ve destek alan işletmelerin az olması, birbirlerinden uzak olmaları bu araştırma için önemli kısıtlardır. Ayrıca faaliyet gösteren işletmelere ulaşarak araştırmanın uygulanabilmesi maliyet açısından da bir kısıt teşkil etmektedir. Bu sebeple araştırma örneklemini Edremit Körfezi olarak saptanmıştır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Teknikleri

Araştırma da nitel araştırma yöntemlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılarak veri toplanması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan yöntem, sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda en yaygın kullanılan veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi edinmede oldukça etkili bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120).

Araştırma öncesinde İPARD desteklerinden faydalanan ve faydalanmayı düşünen işletmelere yönelik ön inceleme gezileri gerçekleştirilmiş TKDK yetkilileri ile yapılan toplantılarda konu ile ilgili detaylı bilgiler alınmış ayrıca kırsal turizm konusunda proje hazırlayan danışman şirketler ile görüşülerek çizilen çerçeve doğrultusunda soru formu hazırlanmıştır. Araştırmada verilere ulaşabilmek için yüz yüze mülakat tekniği uygulanmıştır. Edremit körfezi çevresinde kırsal turizm alanında faaliyet gösteren işletmeler incelenmiş dört işletmenin İPARD desteklerinden faydalandığı tespit edilmiştir. İşletmelere gidilerek mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Bulguları ve Yorumlanması

Bu çalışmada AB katılım öncesi mali yardımlar kapsamında İPARD Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş geliştirme başvuru çağrısı kapsamında kırsal turizm desteklerinden faydalanan Edremit Körfezinde yer alan işletmelere yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada TKDK desteklerinin amacına ne derece ulaştığı sorgulanmıştır. Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi izlenmiştir. 01.04.2016 tarihinden itibaren işletmeler ziyaret edilerek sesli kayıt sistemi ile veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuş bu doğrultuda görüşmelerde sorulara verilen yanıtlar metne dökülerek yazılı hale getirilmiş ve katılımcıların verdiği

cevaplar sınıflandırılmıştır ve verilen cevaplar tablolara yerleştirilmiştir. Tablolara yerleştirilemeyecek kadar uzun olan görüşler özetlenerek anlamlı kısımlarına yer verilmiştir. Betimsel ve sistematik analizde elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması yöntemi izlenmiştir.

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur (Altunışık vd. 2010: 322);

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması

Tablo 3. Görüşme Yapılan İşletmeler ile Görüşme Tarih ve Süreleri

İşletme Adı	Konum	Görüşme Tarihi	Görüşme Saati	Görüşme Süresi
Esida Otel	Küçükuyu/ Çanakkale	07.05.2015	14:00	2 saat
Hilal Doğa Otel	Bayramiç/Çanakkale	08.05.2015	12:00	2 saat
Aeneas Otel	Edremit /Balıkesir	06.05.2015	14:00	2 saat
Çakırbey Kırbahçesi	Havran Balıkesir	06.05.2015	10:00	1 saat

İPARD I'de Hibe desteği alt sınırı yüzde 50 iken İPARD II'de yüzde 65 çıkartılmıştır. Ayrıca Yatırımcı 40 yaşının altında ise, yatırım kırsal alanda ve kırsal kalkınma stratejileri ile uyumlu ise en yüksek destek limiti olan yatırımın yüzde 65ine kadar hibe yani geri ödemesiz destek alabilmektedir. Bu kapsamda Balıkesir Edremit'te 18 odalı bir butik otel, Altınoluk'ta 25odalı, Avşa Adası'nda 17 ve 9 odalı iki ayrı konaklama tesisi ayrıca Çanakkale Bayramiç te 25 bungalovdan oluşan termal tesis de kırsal turizm kapsamında TKDK'dan destek alan işletmeler arasında. Araştırma kapsamının da araştırma kısıtları da göz önünde bulundurularak İPARD desteklerinden faydalanan 4 işletme ile yerinde yüz yüze görüşülmüş ve gözlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında İlk olarak 06.05.2016 tarihinde Balıkesir Edremit te yer alan Aeneas Otelin yetkilisi ile görüşülmüş ve mülakat uygulandıktan sonra tesis gezilerek incelenmiştir. 07.05.16 tarihinde Çanakkale Küçükuyu da ki destek alan diğer bir otel işletmesi Esida Otel yetkilisi ile görüşülerek mülakat gerçekleştirilmiş ve tesis gezilerek incelenmiştir. 08.05.16 tarihinde Çanakkale Bayramiç te yer alan ve İPARD desteklerinden faydalanan Hilal Doğa Otel yetkilisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve yerinde gözlemler yapılmıştır. Son olarak kırsal turizm kapsamında kırsal faaliyetlerim çeşitlendirilmesi kapsamında destek alan Çakırbey kır bahçesi yetkilileri ile görüşülmüş ve araştırma tamamlanmıştır.

Araştırma sırasında anlaşılmayan konularda ayrıntılı bilgi alabilmek açısından ek sorular oluşturulmuştur. Ek sorular araştırmacılara görüşme formunda yer almayan bazı ayrıntılı bilgiler sağlamakta yardımcı olmuştur (Berg, 2001: 70). Görüşmeler boyunca alınan bazı cevaplar doğrultusunda yeni sorular sorulması gerekliliğinin ortaya çıktığı noktalarda ek sorulardan yararlanılmıştır. Veriler görüşme formlarına uygun olarak her katılımcı işletmeden sistematik olarak toplanmış daha sonrasında kısaltılıp özetlenmek suretiyle anlamlı hale

getirilmiştir. Elde edilen veriler sistematik olarak analiz edilmiştir. Araştırmada izlenen süreç açıkça belirtilmiştir.

Tablo: 4 İşletme ile ilgili Genel Bilgiler ve Destek Tutarları

<i>İşletmeler Katılımcı</i>	<i>Faaliyet süresi/Yıl</i>	<i>Faaliyet Alanı</i>	<i>Destek Tutarı (TL)</i>	<i>Toplam Maliyet (TL)</i>	<i>Destek Türü</i>
K1	20	Konaklama Sektörü	317.883	1.093.348	Makine ve Ekipman Alımı
K2	1	Konaklama Sektörü	692.000	6.000.000	Makine ve Ekipman Alımı İç Dizayn ve İç Döşeme
K3	5	Konaklama Sektörü	724.000	1.448.000	Yeni Yatırım Desteği Makine ve Ekipman Alımı
K4	1	Yiyecek İçecek Sektör	84.000	500.000	Makine Ekipman Alımı İnşaat Desteği

Araştırma örneklemini oluşturan işletmelerin üçü konaklama sektöründe biri yiyecek içecek alanında faaliyet göstermektedir. K1 işletmesinin sahibi daha önceden de turizm ve inşaat sektöründe faal olup 20 yıldır işletmecilik tecrübesine sahiptir. Araştırmaya katılan işletmelerin diğerleri ise ilk olarak turizm sektörüne İPARD destekleri ile adım atmaktadırlar ancak K3 işletme sahibinin ailesi 5 yıldan beri Termal Otel işletmeciliği yapmaktadır. Kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin artırılmasını amaçlayan projelerin bu sayede hayata geçtiği görülmektedir.

Tablo: 5 İşletme ile ilgili Genel Bilgiler ve Destek Tutarları

	K1 Aeneas	K2 Esida	K3 Hilal	K4 Çakır
Danışman desteği aldınız mı?	Evet	Evet	Evet	Evet-Kısmen
TKDK desteklerinden nasıl haberdar oldunuz?	Danışman şirket aracılığıyla	Çevreden Tesadüfen duyduk	TKDK İşletmemizi Ziyaret etti	Çevremizden
Tekrar TKDK desteklerine başvurmayı düşünür müsünüz?	Hayır	Evet	Evet	Daha büyük bir yatırım olursa düşünürüm

İşletmenin faaliyet alanı ve kaç yıldır faaliyet gösterdiği, İPARD desteklerinden alınan destek türü ve tutarı ayrıca toplam maliyetin ne kadar olduğu, İPARD ve TKDK desteklerinden nasıl haberdar oldukları sorularına verilen yanıtlar Tablo 5te verilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilerek cevap alınan konular aşağıdaki gibidir;

“Destekler Neleri Kapsıyor? Sizce Yeterlimi?” Sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda edinilen bulgular incelendiğinde, İPARD destekleri kapsamında yatırımın toplam tutarı 500bin Euro ya kadar desteklendiği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple katılımcılardan ikisi destek karşılama tutarını aşacakları için çoğu maliyet kalemini projede talep etmediklerini belirtmektedirler.

Ayrıca araştırma kapsamında ki işletmelerde İPARD destekleri kapsamında “ne talep ederseniz alabiliyorsunuz” görüşü öne çıkmaktadır. Ancak bunun için uyulması gereken prosedürler bulunmakta ve TKDK’nın yayınladığı uygun olan ve uygun olmayan harcama

kalemlerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Uygun olmayan harcama listesinde yer alanların mümkünse projede kullanılmamasının en baştan gerekli olduğunu katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır.

Farklı bir görüş olarak K1 işletmesi programda yer verilen uygun harcama kalemlerinin özel tasarımı içermediğini ve kurumun butik otelcilik anlayışı çerçevesinde özel tasarım gerektiren harcamalarında kabul etmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca kurum tarafından da belirtildiği gibi İPARD fonu faydalanıcıların yaptıkları projelerde kullanacakları makine ve ekipman alımlarında mutlaka AB üyesi ülkelerin ürettiği ürünleri yada yerli ürünleri kullanmaları gerekliliği bulunmaktadır. Bu konuda bazı katılımcılar sorun yaşadıklarını bazı kalemlerde tamamen Türk Malı ürün bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu şarta uyan işletmelerin de kurumun talep ettiği yerli ürün belgelerini temin etmekte güçlükler yaşadığı hatta bazı uygun harcama kalemlerinin bu sebeple uygun olmayan harcama olarak değerlendirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

“Danışman yardımı aldıysanız hangi konularda, almadıysanız nedeni?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde tüm katılımcıların danışman desteği aldığı görülmekte sadece K4 evrak takibi gibi konularda danışman desteği almadığını, çoğu konuda kendilerinin karar verdiğini belirtmiştir. Diğer üç katılımcı da tüm işlemlerde danışman desteği almıştır.

Görüşülen işletmelerin ortak görüşü olarak danışman şirketle çalışmanın bir zorunluluk olduğu, yatırımcıların kendi başlarına böylesi bir projenin altından kalkmalarının oldukça güç olduğu görüşü hakimdir. Ancak ilave olarak katılımcıların eklediği husus TKDK yetkililerinin oldukça ilgili oldukları ve soruları yanıtsız bırakmadıkları yatırımın her aşamasında bilgi verdikleri şeklindedir.

Ayrıca K2 danışmanlarında yetersiz kalabildiğini danışmanların bazen projeyi geçirme odaklı olduklarını ve sonrasında yapılan hatalar sebebiyle ödemedeki kesintilerin mağduriyet verici olduğunu belirtmektedir.

“İPARD Programı kapsamında yer alan kırsal turizm destekleri sizce yeterince tanıtılıyor mu?” Sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Görüşülen işletme sahiplerinden üçünün İPARD programı kapsamında aldıkları desteklerden daha önce haberdar olmadıkları ve tesadüfi olarak çevrelerindeki kişilerden duydukları sonrasında TKDK kurumuna giderek detaylı bilgi aldıklarını belirtmişlerdir. K3 ise TKDK yetkililerinin sık aralıklarla kendilerini ziyaret ettiklerini, kendilerinin bu konuda çekingen davrandığını ancak kurum yetkililerinin destekler konusunda bilgilendirdiklerini ve proje yapmaları için güdülediklerini belirtmiştir. Kırsal turizm desteklerinden bu sayede haberdar olduklarını ve her aşamada kurum yetkililerinin sorularını yanıtladığını ve yardımcı olduklarını belirtmiştir.

İPARD I- II sürecinde karşılaştığınız sorunlar varsa aksayan yönler nelerdir? Sorusuna yönelik cevaplar incelendiğinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. K1 bu konuda kurumun turizm faaliyetlerinden yeterince haberdar olmadığını ve acemilik yaşadığını belirtmektedir. Ayrıca uygun olmayan harcamaya aktarılan ve daha sonrasında yatırım sürecinde vazgeçilen birçok kaleminde KDV tutarlarını kendilerinin ödemek zorunda kaldığını belirtmiştir.

K1: “Satın alınmamış yapılmamış birçok konu uygun olmayan harcamaya atıldı 370 000 tutarında ki proje finansmanının yarısı kesildi ama hepsinde KDV kullanmış gibi vergi dairesine yazıldı. KDV muafiyeti bedelini ürünleri kullanmadığımız halde ödedik, kalem kalem yaptığımız belli, alımı yapılmamış makine ekipmanların KDV muafiyet bedelleri tahsil edilmemeli.”

Ayrıca K1 makine ekipman alımlarında yerli ürün şartı sebebiyle kaliteli ürün alamadığını şu an alınan bazı makinalarda sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bazı yerli malı ürünlerin bazı aksamalarının dahi Çin de üretildiğini belirten katılımcı yerli malı olarak projede yer verdikleri malzemelerin bu sebeple uygun olmayan harcama olarak değerlendirildiğini belirtmektedir.

Diğer iki katılımcı belge toplamının zorluğuna dikkat çekerken K3 herhangi bir sorunla karşılaşmadığını sadece yatırım süresi doğrultusunda Turizm İşletme Belgesi alımında zorluk yaşadığını belirtmiştir.

K2: “İmzaladığınız sözleşmede ne varsa uygulamalısınız bunun dışına çıkarsanız sorun yaşayabilirsiniz ama çıkmazsanız herhangi bir sorunla karşılaşmazsınız. Makine ekipman alımlarında alışveriş yaptığınız yerin bilinçli olması gerekli örneğin AB üretimi makine ekipmanlarda kurum sizden menşe şahadetnamesi istemekte satıcılar bu konuda bilinçli değil bu sebeple belge toplamada zorluklar yaşanıyor.”

K3: “Daha çok yerli ürün kullanımı ve ürünlerin yerli olduğunun belgelendirilmesinde sorun yaşadık örneğin yerli üretim katı meyve sıkacağı bulamadık, diğer kullandığımız yerli ürünlerde de gerekli evrakları edinmekte çok zorluk yaşadık.”

Ayrıca belirtilen bir diğer sorunda kurum yetkililerinin bazı konularda aşırı titiz oldukları ve sayfalar dolusu imza atılması gerektiğini ve imza atılan kalemin rengine kadar kontrol edildiği, renk uyumsuzluğu olduğu takdirde tüm evrakın yenilenmesinin istendiği gibi şikâyetlerde K1 ve K4 tarafından belirtilmiştir.

“Tekrar proje hazırlayarak TKDK desteklerinden faydalanmayı düşünür müsünüz?” sorusuna verilen cevaplara göre katılımcıların tamamının da ilk projeleri hayata geçmiş. K1 ilk projesi olduğunu ve bir daha düşünmediğini belirtirken K2, K3 imkânları olur ise tekrar proje hazırlamayı düşündüklerini belirtmişlerdir. K4 ise büyük bir yatırım olursa ancak o şekilde böyle yoğun bir sorumluluk altına girebileceğini belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları göstermiştir ki faydalancı kesimleri tanımlayan kriterlerin çok sınırlayıcı olarak belirlenmemesine dikkat edilmelidir. IPARD Projelerinin hazırlanması ve de uygulanması boyunca gözetilmesi gereken önemli bir husus da, hangi öncelikli alanların hangi faydalancılara aktarılacağı ve hangi coğrafi bölgeleri kapsayacağıdır. Örneğin kırsal turizm desteklenmesi amaç iken çoğunlukla kırsal bölgelerin turizm imarı kapsamında yer almaması belge alımlarını zorlaştırmaktadır.

Katılımcıların cevaplarından elde edilen önemli bir sonuçta makine ekipman alımlarında yaşanan zorluklardır. Bu konularda kurum tarafından yatırımcılara daha fazla bilgi verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca sonuçlar göstermektedir ki TKDK bünyesinde faydalancılara daha fazla tanıtım yapılmalıdır.

Hazırlanan projelerde iş planının hazırlanmış olması gibi bazı kriterler tanımlanması yararlı olacaktır. Kriterler belirlenirken kırsal kesimin mali durumu ve eğitim düzeyi dikkate alınmalıdır. Örneğin, çiftçi ailelerin eğitim durumuna göre kriter belirlerken kırsal kesimde eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle eğitim seviyesi ile ilişkilendirilecek bir kriterin özellikle küçük çiftçilerin proje başvurularına engel teşkil edebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç olarak İPARD projeleri kırsal turizmin desteklenmesi yerel halkı da planlamaya dahil edilerek yerel ekonominin desteklenmesi sağlamakta, turizmin çevreyle uyumlu bir şekilde gelişmesini sağlama da bir araç olabilecek kırsal turizm türleri ile doğal kaynaklar ve yöresel değerlerin sürdürülebilir kullanımı sağlanmaktadır.

İPARD ile kırsal turizmin gelişimi ekonomik ve ekolojik anlamda sürdürülebilirliğin sağlanmasına imkân vererek doğal kaynakların akılcı kullanımını sağlamakta. Aynı zamanda bitki ve hayvan çeşitliliğinin muhafaza edilmesi; doğal, kültürel ve sosyal çeşitliliğin korunmasını da teşvik etmektedir.

Yapılan bu çalışma ile elde edilen bulgular dikkate alınarak kamu kurumlarına, özel sektöre ve yeni araştırmacılara önerilerimiz şunlardır;

AB ülkelerine kıyasla Türkiye de böleler arası ve kır kent ayrımı olarak önemli gelir farkı bu sayede azaltılabilecektir.

Ülke içinde gelir ve göç açısından yaşanan farklılıklar, kayıt dışı ekonominin hacminin büyüklüğü ve kırsal nüfusun düşük eğitim seviyelerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Türkiye’de kırsal alanlardaki modernleşmeden etkilenen mikro ölçekli çiftlik işletmelerinin yok olması yapısal zayıf yönleri giderilmelidir.

Bu sebeplerden ötürü kırsal politikalar belirlenirken bu konular dikkate alınmalı, kırsal alanların ekonomik çerçevede sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması ve çevrenin terk edilip bozulmasının önüne geçilerek kırsal alanlarda yaşayanların ekonomik ve sosyal açıdan kalkındırılması gerekmektedir. Yapılan araştırma çerçevesinde bu alanların kendine zor yeten çiftçilik, düşük üretkenlik, ücretlendirilmeyen işgücü, fakirlik ve devlet müdahalesine muhtaç olma özelliklerinden kurtarılarak kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi sağlanabilecektir.

TKDK tarafından verilen desteklerden yararlanma prosedürleri çiftçi aileler için oldukça zorlu ve karmaşık süreçlerden oluşmaktadır. Bu konuda daha fazla bilgilendirme yapılmalıdır. Araştırma kısıtları elverdiği ölçüde çalışma Edremit Körfezinde İPARD desteği alan işletmeler ile sınırlı tutulmuştur, daha sonraki araştırmalar da çalışma tüm Ege Bölgesi ya da Türkiye çapında yapılabilir.

KAYNAKÇA

ALTUNDAĞ, H. (2008), “AB Kırsal Kalkınma Politikasında Leader Yaklaşımının Yeri ve Türkiye’de Uygulamaya Yönelik Yapılan Çalışmalar”, Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.

- ALTUNIŞIK, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 6.Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- AKÇA, H., Esengün, K.ve Saygılı, M.. (2002), Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Kırsal Turizmin Rolü, Standart Dergisi, sayı, 470, ss. 29-35.
- AB Bakanlığı (2015), “AB Ortak Tarım Politikası” www.ab bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=49844&l=1>, E.T:11.09. 2015.
- AVCIKURT C. ve Köroğlu, Ö. (2008), “Kırsal Turizm”, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Editörler: N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt, Nobel Yayın Dağıtım, s. 61-82, Ankara.
- BERG, B. L. (2001), Qualitative Research Methods for The Social Sciences. Allyn and Bacon, Boston.
- DEMÍO L. A. (1983), Farm Tourism in Europe, Tourism Management, Volume 4, Issue 3, Pages 155-166.
- DIRDAR, B. M. (2008), Katılım Öncesi AB Fonları ve Kırsal Kalkınma Fırsatlar, Sorunlar ve Türkiye İçin Öneriler, DPT Yayınları No:2764, Ankara.
- DPT. (2006), “Dokuzuncu Kalkınma Planı”, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu, Kırsal Kalkınma Politikaları Alt Komisyonu Raporu, 2007-2013,171-172, Ankara.
- DPT. (2000), “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- FLEİSCHER, A.; Pizam, Abraham (1997), Rural tourism in Israel, Tourism Management. 18-6, ss. 367-372.
- GÜLHAN, G. (2007), “Doğal ve Kültürel Değerlere Sahip Alanlarda Turizm Potansiyellerin Saptanması ve Değerlendirilmesi Selçuk ve Çevresi Örneği”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- SLAVIĆ I, P.; Serge Schmitz(2013), FARM TOURISM ACROSS EUROPE , Europ. Countrys. 4-2013 · ss. 265-274, Department of Geography, Faculty of Arts, University of Ljubljana.
- KARASAR, N. (2005), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel yayın Dağıtım, Ankara.
- LOBO, R. E., Goldman, G. E., Jolly, D. A., Wallace, B. D., Schrader, W. ve Parker, S. A. (1999), Agritourism Benefits Agriculture in San Diego County. Erişim Tarihi: 12.05.2014 <http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/agritourSD.html>.
- ÖZTAŞ, C. (2012), Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dünyası Araştırmaları,99.197:71-92 Ankara.
- SARACOĞLU, M., İ. H. Duman, A. Şahin (2006), Türkiye de Kırdan Kente Göç Olgusu Üzerinde Kırsal Kalkınma Politikalarının İşlevselliği, Ekev Akademi Dergisi,1.10-28.
- SOYKAN, F., (1999), Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm’. Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi (Türkçe). Yıl: 10, Mart-Haziran, 67-75.
- SOYKAN, F. (2006), “Avrupa’da Kırsal Turizme Bakış Açısı ve Kazanılan Deneyim” II.. Balıkesir Turizm Kongresi, Nisan 2006.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 57 Eylül - Ekim 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- IŞIK, N. T., ve BAYSAL, D. T. (2011), Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları: Genel bir Değerlendirme. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(1), 165.
- T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (2011), Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013, Ankara. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İPARD Programı 2007-2013: 288.
- TKDK (2015a), Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı IPARD, Teknik Proje Hazırlama Rehberi.
- TKDK (2015b), Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı IPARD, Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı(2006), Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı IPARD Programı 2007-2013.
- TOKSARI Murat ve S. Can (2008), “Küreselleşme Sürecinde Turizm Çeşitlendirmesinde Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm”, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmecilik ve Otelcilik Yüksekokulu III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 17 – 19 Nisan, 229–232.
- USTA, Ö. (2001), “Genel Turizm”, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- WOODS, M. (2011). Rural Abingdon and New York: Routledge.
- YARCAN, Ş. (1998), “Türkiye’de Turizm ve Uluslararasılaşma”, Turhan Kitabevi, Ankara.
- YILDIRIM Ali, H. Şimşek (2008), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ZEYREK, A. Nadir. (2008), “Besni’de Alternatif Turizm Potansiyeli”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Gaziantep Üniversitesi, Cilt:7, Sayı:2, ss.451-466.